

491.82
N241

OXFORD UNIVERSITY
LIBRARIES
STACKS
AUG 29 1975

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књига XX, св. 1—5

БЕОГРАД, 1973—1974.

САДРЖАЈ

	Стр.
1) М. Стевановић, Институт за српскохрватски језик и програми његова рада	1— 10
2) Митар Пешикан, Трећина посла на изради великог речника САНУ	11— 22
3) Језички часописи Института	23— 44
М. Стевановић, Оснивање часописа и њихов карактер — пре II светског рата и за 10 послератних година	23— 31
М. Стевановић, Засебне књиге Института	31
Берислав Николић, Српски дијалектолошки зборник од 1960. до данас	31— 37
Ж. Станојчић, Јужнословенски филолог од 1960. до данас	37— 40
Љ. Поповић, Наш језик од 1960. до данас	40— 41
Душанка Игњатовић, О сталној рубрици „Језичке поуке“ у Нашем језику	41— 44
4) Попис расправа и чланака објављених у Јужнословенском филологу (Ј. Миловановић уз сарадњу са С. Бошков и Н. Родићем) и Нашем језику (Ј. Миловановић)	45—143
Јужнословенски филолог	45— 95
Наш језик	96—143
5) Хроника: Поводом седамдесетогодишњице рођења и одласка у пензију професора Михаила Стевановића (приредила Д. Г. Премк)	145—156

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Одговорни уредник МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ

Секретари Уређивачког одбора др Даринка Гортан-Премк
и др Љубомир Поповић

БЕОГРАД
1974.

Штампа: Издавачка установа „Научно дело“ — Београд,
Вука Караџића 5

ЈЕЗИЧКИ ЧАСОПИСИ ИНСТИТУТА

Издавање већ поменутих публикација Института за српско-хрватски језик природно је после рата било наставити и тамо где су раније излазиле. Али је свакако природније, односно рационалније, управо једино оправдано било стварати могућност за научни рад на једноме месту, тамо где је било највише услова за то, јер је наша земља трагично била опустошена за време рата и окупације, када су научна и културна добра, нарочито у Београду, тамо, тј., где су постојала, потпуно уништена. Народна библиотека, рецимо, злочиначки погођена запаљивим авионским бомбама (6. априла 1941), у целини је изгорела. Библиотека Словенског семинара Филозофског факултета пред само напуштање Београда од стране окупатора спаљена је до последње свеске, Библиотека Семинара за српскохрватски језик с Библиотеком Ватрослава Јагића, као посебним корпусом у њој, опет авионском бомбом 6. априла (1941) погођена и знатним делом уништена. И, да више не набрајамо шта је све разорено и спаљено, с разлогом је нађено за оправдано да се после ослобођења услови за научни рад створе прво у Српској академији наука, у њеним новооснованим институтима — за рад на науци о језику у Институту за језик, у овоме случају у толико оправданије што су се онда сви београдски језички стручњаци нашли и у овоме Институту, као његови стални или спољни сарадници.

Оснивање часописа и њихов карактер — пре II светског рата и за 10 послерајних година (1950—1960)

Од три поменута часописа — *Српски дијалектолошки зборник* најстаријег је датума. Његова I књига изашла је године 1905. као једна од публикација Српске академије наука. У њој је објављена велика студија А. Белића *Дијалекти источне и јужне Србије* (на CXII + 715 страна), којом је проучавање дијалеката

српскохрватског језика на самом почетку постављено на савремену основу, дата врло детаљно верна слика тих говора, и јасно одређено њихово место међу осталим српским говорима и њихов однос према суседним јужнословенским језицима.

У књ. II Зборника штампани су, шест година касније, радови: А. Белића, *О дијалекатском материјалу О. Броха у књизи Die Dialekte des südlichsten Serbiens*; Владана С. Јовановића, *Гаврило Стефановић Венцловић*; Милоша Московљевића, *Акценти именица и иридева у њоцеском говору*; Маринка Станојевића, *Северноштимочки дијалекат* и Гл. Елезовића, *Извештај са дијалектолошког истраживања од Вучијерна до Пећи* (Београд 1911).

Много већи временски период је протекао до појаве књ. III Српског дијалектолошког зборника, која је донела опет више радова, и то: Д. Вушовића, *Дијалекат источне Херцеговине*; Фр. Илешаића, *Безјак и Безјаци*; М. Павловића, *О ситановишћу и говору Јајца и околине*; Гојка Ружичића, *Акценталски систем њеваљског говора* и Маринка Станојевића, *Прилози речнику штимочног говора* (Београд 1927).

у књ. IV штампан је Глише Елезовића, *Речник косовско-мешохијског дијалекта* св. 1 (Београд 1932 8° XXIII + 477);

у књ. V Бранка Милетића, *Изговор српскохрватских гласова* (Београд 1933);

у књ. VI — опет Гл. Елезовића, *Речник косовско-мешохијског дијалекта* св. 2. (Београд 1935 8° 587).

Књ. VII донела је студију А. Белића, *Галички дијалекат* (Београд 1935 8° 350);

књ. VIII — Миливоја Павловића, *Говор Срепачке жупе* (Београд 1939 8° 347);

књ. IX — Јосипа Рибарића, *Размјештај јужнословенских дијалеката на полуострву Истри*, 1—207, и Бранка Милетића, *Црмнички говор*, 211—663 (Београд 1940);

књ. X радове: Мате Храста, *Чакавски дијалекат острва Брача*, 1—65; М. С. Стевановића, *Систем акцентуације у њијерском говору* 67—184 и Ј. Л. Вуковића, *Акцентални говор Пиве и Дробњака*, 185—417, Београд 1940.

Уредник ове публикације од I до X, последње књиге из времена пре II светског рата, био је А. Белић, како је означено и на корицама свих тих књига осим I и VII књиге, у којима су објављене његове студије.

Под Белићевим уредништвом, наравно, изашла је и прва послератна књ. XI Српског дијалектолошког зборника са студијама:

М. Стевановића, *Баковачки говор*, 1—152; Милоша Московљевића, *Говор ошћрва Корчуле*, 153—220, и Глише Елезовића, *Гласовне особине арбанашког дијалекта Дебра и његове околине*, 225—300, Београд 1950. А затим и књ. XII са студијом Павла Ивића, *О говору Галијољских Срба*, Београд 1957 8°, V—XXI 519. и књ. XIII, у којој је штампан Светозара Марковића, *Језик Ивана Анчића* (босанског писца XVII в.), Београд 1958 8° 147. — Ове три последње књиге означене су као публикације Академије и Института, не наравно као сувласника него на њима стоји име и Академије и Института као знак да је Српски дијалектолошки зборник сада публикација Академијина Института за језик. Пада у очи да се још и на претпоследњој књизи Зборника Институт зове Институтом за српски, а тек на последњој Институтом за српскохрватски језик. Из тога се може закључити да се он у кратком временском размаку између појаве ових двеју књига (а то је било 1958) назвао данашњим својим именом, што, наравно, не значи да се и наш језик до тада у нашој средини, као и Институт, звао српским језиком, већ је Институту прво био дат такав назив према имену Академије, па онда исправљен према називу самог језика, који се већ више од пола века у овој средини зове српскохрватским језиком.

За проучавање дијалеката нашег језика и развој наше дијалектологије од великог значаја је оно што је штампано у Српском дијалектолошком зборнику од I—XIII књиге. Али је на овоме месту потребно истаћи да је и само у Београду у том међувремену објављено још дијалекатских студија и расправа и ван ове публикације, и то неколико од њих у Јужнословенском филологу, а неке и у посебним издањима Српске академије наука. Тако исто ће читаоцима из ове информације пасти у очи да у Дијалектолошком зборнику нису објављиване само дијалекатске монографије већ и две студије из историје језика и књиге Бр. Милетића о изговору гласова српскохрватског језика — ово и једно и друго према тренутним потребама да се неки готов рад што пре објави.

Јужнословенски филолог основали су, и књигу I уредили и издали 1913. год. Љуб. Стојановић и Александар Белић. Оба покретача ове публикације, а поред њих и пре њих, и Стојан Новаковић, били су познати и европској науци, а не само код нас. Међу њима, најмлађи од њих, А. Белић, свакако највише. А сваки од њих је сарађивао у по којем од неколико на почетку овог века реномираних језичких часописа славистичких, какви су били Јагићев Архив за словенску филологију (*Archiv für slavische Philologie*), руски: Извѣстія отделѣнія русскаго языка

и словесности, Русскій филологическій Вѣстникъ, Филологическія Записки, чешки: Listy filologické, Časopis pro moderní filologii, польски: Prace filologiczne, Rocznik slawistyczny и др. А наши су лингвисти и филолози објављивали своје научне радове, и врло значајне често, у публикацијама Српске академије наука, у Гласу, у посебним издањима, и пре њих у Гласнику Српског ученог друштва, у Раду Југославенске академије знаности и умјетности, у публикацијама Руске академије наука, у Просветном раду, Просветном гласнику, Наставном вјеснику, Босанској вили, Бранкову колу, Српском књижевном гласнику и другде. Али једног научног лингвистичког гласила код Срба, па ни код Јужних Словена уопште, преко којег би се европска научна јавност упознавала са стварањем у тој дисциплини код нас и наша наука тешће везала са славистичком и европском науком о језику — раније није било. И осећала се велика потреба за једним лингвистичким часописом врсте и ранга оних које малочас поменусмо. Из те потребе покренут је Јужнословенски филолог, повремено часопис за словенску филологију и лингвистику. Њим је та потреба свакако задовољена и већ првим бројем његовим достигнут је поменути научни ниво. То сведоче не само имена аутора у првој свесци Филолога објављених радова већ и научна вредност њихова. А да је наша лингвистичка наука од појаве Јужнословенског филолога јаче повезана с лингвистичком науком код других словенских, па и европских народа, најречитије говори факат што се радови објављени у Филологу, управо од првих његових бројева, као већ добро познати третирају и цитирају у даљим лингвистичким радовима и у научно развијеним научним круговима лингвистичким, као и широка сарадња страних слависта, најпре руских, с којима је уредник А. Белић још из својих студентских дана — како са друговима из клупа тако и са својим учитељима — сачувао најбоље пријатељство и узајамно уважавање. Већ у првом броју срећемо се с именима Шахматова, Лаврова и Долопка. Та се сарадња после првог броја с руским научницима који су после Октобарске револуције остали у земљи, на жалост, прекида. Али позната имена руских научника који су после промене политичког система напустили земљу и даље срећемо на страницама Јужнословенског филолога.

Одличном пријему на који је овај часопис у научном свету на самом почетку наишао, и даље наилазио, допринела је и сарадња коју је његов главни уредник А. Белић личним, пријатељским и научним, везама умео да осигура. После завршетка I светског рата, управо од год. 1921, већ у књизи II Јужносло-

венског филолога, и надаље, међу сарадницима срећемо најпознатије европске слависте: Француза А. Мејеа (A. Meillet), Пољака К. Нича, Чеха О. Хујера и домаће: М. Решетара, Стј. Ившића и Фр. Илешкића из Загреба, Р. Нахтигала, Фр. Рамовша и А. Стојићевкића из Љубљане и Љ. Стојановића, Стј. Куљбакина и Х. Барића из Београда, који се од књиге Х бележе као сауредници. А поред њих су у ЈФ сарађивали и други врло значајни слависти: Н. Ван Вејк, Иљински, Булаховски, Дурнаво, Љапунов, Погодин, Розов (од странаца) и Мусић, Маретић, Скок и др. од домаћих лингвиста и филолога.

Од књиге XI Филолога његово је уредништво измењено. Поред Белића, и заједно с њим, до II светског рата, то јест до књ. XVII, уредници су били: Стј. Куљбакин, Стј. Ившић и Фр. Рамовш. Они су сада, управо прва двојица, Белић и Куљбакин наиме, били и главни сарадници ове научне ревије. А остали се сарадници у њему у знатној мери мењају. Јављају се млађи, претежно домаћи стручњаци, Белићеви и Куљбакинови ученици. У још већој мери у најновијој, у ствари трећој серији, после II светског рата, када се, 1949—1950, после прекида од 10 година, у скоро двапут увећаном обиму, појављује XVIII књига Јужнословенског филолога, сада као органа Института за језик Српске академије наука, дакако под главним уредништвом А. Белића уз сауредништво више београдских, по два загребачка, љубљанска и скопска и једног сарајевског језичког стручњака, и са знатно већим бројем сарадника, међу којима је било и врло младих, из студентских клубова тек изишлих, даровитих стручњака.

У наредних 10 година, до смрти проф. Белића, изишло је још пет књига ЈФ под његовим главним уредништвом са мање-више истим сауредницима, незнатно мењаним после смрти појединаца из њихових редова. Међу њима је, поред чланова из Београда, стално остао бар по један сауредник из осталих југословенских универзитетских центара. Последња од њих, XXIII књига донела је реферате с Првог конгреса југословенских слависта, одржаног у Београду 1957. г. А у непосредно претходној, XXII књизи, штампани су реферати за Четврти међународни конгрес слависта, који је одржан у Москви 1958. Карактер прилога, осим тога што су у ова два броја објављена по неколика реферата из књижевности, у књизи XXIII и неколика реферата из наставе и језика и књижевности, — не одудара од оних што су иначе објављивани у овој филолошко-лингвистичкој ревији. А о карактеру научних радова штампаних у Јужнословенском филологу од самог почетка излажења, за промену којег није показано скло-

ности ни у уређивању после смрти његова оснивача и дугогодишњег многозаслужног уредника, — може се рећи да су у њима увек расправљани научно актуелни проблеми. На страницама Јужнословенског филолога су, по правилу, разматрана још неразјашњена питања науке, исправљане у њој укорењене заблуде, изношене нове научне теорије, а многим су научним проблемима у њему дата коначна решења. И Јужнословенски филолог је увек спадао у ред најпознатијих лингвистичких ревија славистичких. А он је стално доносио и доноси за научни рад неопходну библиографију радова из науке о језику који се објављују у Југославији.

Такав Јужнословенски филолог већ од прве књиге достојно је репрезентовао нашу науку о језику. Али се и поред њега велика потреба осећала за једним језичким часописом нешто друкчије врсте, а наиме за часописом који ће, уколико је то могуће, популарније расправљати питања на начин како ће моћи да их схвате не само језички стручњаци већ и много шири круг читалаца, и преко кога ће се подизати општи ниво језичке културе. А, дакако, и *ad hoc* научно решавати језички проблеми који у свакодневној пракси искрсавају и пред језичке стручњаке, и пред изводиоце наставе језика у школама, и пред све кориснике језика као средства информације и општења у друштву. У промењеним политичко-управним односима, после I светског рата, у државној заједници се нашло више народа сродних језика, а и више народа једног истог језика, али с различитим навикама, често с неједнаким гледањима на многа питања културног и друштвеног живота, па и на правац развика језика општекултурне комуникације, с обзиром на оно што је било уобичајено у појединим крајевима где се говори и пише истим језиком, осећала се велика потреба за једним арбитарним језичким гласилом. У срединама једног друштва с великим социјалним разликама а малим могућностима многих из тих средина за културно уздизање — ни образованом свету није лако било снаћи се у осећању правилности језика и разликовати оно што иде у ризницу његова развика у позитивном правцу и богаћења језика од многих пропатних појава које његовој природи не одговарају. Језички су стручњаци, пре свих других, били позвани да ту помогну. И они се о тај позив нису оглушили. Лингвистичко друштво у Београду, с проф. Белићем као председником на челу, покренуло је *Наш језик*, часопис за неговање културе књижевног језика и усмеравање правца његова даљег развика, какав су имали и имају многи културни народи: Французи, рецимо, *Le Français Moderne*, Пољаци *Język polski*, Чеси *Naše*

ћећ — да друге не набрајамо. И прве свеске часописа, с уређивачким одбором који су чинили сви ондашњи језички стручњаци београдски: Д. Костић, М. Ивковић, Гл. Елезовић, др М. Московљевић, др Б. Милетић, др Г. Ружичић, др Д. Вушовић, др Р. Алексић, др П. Ђорђић и Р. Бошковић, уз А. Белића, наравно, који је у име Друштва, био власник листа, — појавиле су год. 1932. У тој предатној серији Наш језик се штампао у месечним свескама од по два штампана табака, и 10 годишњих свезака (јула и августа часопис није излазио) чиниле су једну књигу, од којих је I изишла 1933. г. У првим бројевима часописа чланови Уредништва, измењени већ од књ. II само утолико што је место Г. Ружичића после његова одласка из Београда, у Уређивачки одбор ушао М. Лалевић, — били су главни сарадници у њему, али се доста брзо број његових сарадника увећавао. Већ у даљим свескама и књиге прве, а нарочито у наредним књигама Нашег језика своје прилоге објављују и други наши познати стручњаци, професори Маретић, рецимо, Решетар, Ившић, Илешки, Шурман, Босанац, Дукат, М. Перковић, С. Живковић и М. Храсте — из Загреба, Будимир и Барић — из Београда, Павловић, Киселиновић и Стевановић — из Скопља. И не само језички стручњаци већ и стручњаци из других научних области: Негован, Тућан, Смодлака из Загреба, Тројановић, Мићовић — из Београда. А тако и угледни наши књижевници: Марко Цар, Исидора Секулић, Р. Каталинић-Јеретов, Х. Клајн и др. јављају се својим занимљивим чланцима у овоме часопису. Из тога се види како је Наш језик привукао пажњу културне јавности нашега друштва. Актуелношћу проблема који су се у њему расправљали и начином расправљања, он је стекао читалачку публику у скоро свим срединама те јавности, и тако потврдио оправданост свога постојања. А у томе, по правилу популарно писаном, листу давана су често и коначна научна решења и сложенијих језичких проблема, као год што су и стављања питања која у њему траже научно образложење одговора, а који никад нису изостали, и то како у предатној, тако ни у послератној, новој серији, која је отпочела год. 1950. и у којој је изишло 20 књига. Са седам предатних (и две свеске књ. VIII) досад је, за 40 година, изишло 27 књига. За рата, од год. 1940. и првих послератних година, до сређивања за научно стварање погодних прилика, прошло је десет година. А осим тога и неколико пута после, услед недостатка материјалних средстава, часопис није могао изићи. Па ипак, и с тим мањком од 13 књига, Наш језик чини лепу стручно-научну језичку едицију, која је за свога излажења стално извршавала и извршава мисију с којом је покренута.

Програм Нашег језика који смо горе укратко приказали и после рата је стручно углавном остао исти. У ствари су се, у знатно измењеним приликама, условљеним ратом и револуцијом, с природно већим културним захтевима, при променењим друштвено-економским односима, још и повећале потребе нашега друштва, за испуњењем културно-научног програма какав је имао и има Наш језик. Задаци су пред њим, значи, остали исти, али су постали нешто сложенији, па су представници наше науке о језику поред осталих узели на себе и издавање овога часописа. И он је сада, као и друга два часописа о којима је већ било речи, и са истих разлога, тако постао гласилом Института за језик Српске академије наука и уметности. Чланови Уређивачког одбора: А. Белић, Гл. Елезовић, Р. Алексић, М. Стевановић, Р. Бошковић, Б. Милановић и И. Стевовић опет, дакако, с А. Белићем као главним уредником, иако сви осим Елезовића с редовном службом наставника Универзитета, одмах по оснивању Института били су и његови спољни сарадници и радили, колико је било могуће, и на другим пословима у њему. А то је имало великог значаја за даљу најчвршћу и најприснију сарадњу ове две установе и када је број њихових сарадника и на једној и на другој страни растао, и када су једни од њих као редовну дужност обављали наставу на факултету, а други као стални сарадници били запослени у Институту. Институтске публикације, што се тиче њихова уређивања и сарадње у њима, стално су остале на бризи и једних и других, док је о осигуравању материјалних средстава за њих, како за прве две, тако, разуме се, и за Наш језик, бригу водио и води Институт. А та брига никад није била, а ни сада није мала, јер се средства за њих не добијају онолико колико је потребно, тако да овај часопис није свакад могао редовно излазити. И интересовање за њега је услед тога код читалаца слабило, иако се он и даље бавио истим актуелним проблемима савременог језика. И у првој деценији послератног излагања до 1960. год., тј. до смрти главног уредника А. Белића, изишло је даљих девет књига од по пет свезака, свака сада по на четири штампана табака.

До измене обима свеске часописа (што битно и није никаква измена, јер се часопис сада штампа у двомесечним свескама од по четири према предратним месечним свескама од по два табака) дошло је у тежњи да се омогући детаљније расправљање појединих питања које захтева шири простор и узимање шире књижевнојезичке основе при расправљању. Али је то довело до узимања слободе сарадника да у својим прилозима обрађују и питања уско стручне језичке проблематике, на начин недовољно

приступачан ширем кругу мање стручних читалаца, што се никако не може сматрати позитивном одликом часописа. На другој страни, то даје преимућства послератној серији *Нашег језика* према предратној јер је омогућило шире погледе на целу књижевнојезичку основу српскохрватску. И све више је одстрањивало неоправданост уског гледања на одређивање вредности језичким појавама и језичким облицима искључиво према осећању језика средине у којој часопис излази, што је раније карактерисало неке прилоге у њему.

Засебне књиге Института

У едицији Посебних издања Српске Академије наука и уметности, под редакцијом проф. А. Белића, изишле су језичке студије: И. Грицкат, *О перфекту без помоћног глагола у српскохрватском језику и сродним синтаксичким појавама* (Београд 1954, стр. 1—234) и Милке Ивић, *Значења српскохрватског инструменала и њихов развој* (Београд 1954, стр. VIII + 1—298), као књ. 1. и књ. 2. Института за језик у коме су и рађене.

Осим ове две, као књ. 3. Института за српскохрватски језик, у едицији Посебних издања Српске академије наука и уметности, штампан је и *Бошанички речник* Драгутина Симоновића, сарадника Института (Београд 1959. стр. XXXIV + 1—830).

М. Стевановић

Часописи Института за неколико последњих година (од 1960. до данас)

Српски дијалектолошки зборник

После смрти професора Александра Белића уредник *Српског дијалектолошког зборника* постао је проф. Михаило Стевановић. Под његовим уредништвом досад је изишло шест књига (XIV—XIX) са 13 великих монографија о појединим говорима српскохрватског језика.

У књ. XIV објављена је Асима Пеца монографија *Говор Источне Херцеговине* (стр. 1—200), у којој, после уводних напомена, аутор обрађује фонетику, морфологију и синтаксу, даје начелне напомене о акценту овога говора и на крају објављује

текстове. На херцеговачкој територији источно од реке Неретве Пецо је утврдио три посебна говора: источнохерцеговачки, централнохерцеговачки и севернохерцеговачки. У овоме раду обрађен је овако схваћен источнохерцеговачки говор и на стр. 14. наведене су ове најкарактеристичније његове одлике: 1) доследан ијекавизам (дуго јат = *ије*; кратко јат = *је*, „са изузецима за које зна и књижевни језик ијекавског нарјечја“); 2) *нијесам*; 3) нема икавизама; 4) сугласници *ш*, *д*, *с*, *з* „редовно се јотују са *је* од *ѣ*“; 5) јотују се на исти начин и *ѱ*, *б*, *м*, *в*, али не увек; 6) разликују се *ч* и *ћ*, *џ* и *ђ*, *љ* и *ј*, *њ* и *н*; 7) *шйай*, *огњишйив* и сл.; 8) *мождани* и сл.; 9) *Пёро* — *Пёра* — *Пёру*, прид. *Пёров*; 10) *да ви йричам*; 11) *врућијем*, *шврдијем*, *нашијем*, *његовијем*; 12) употребљава се имперфекат (иако ни овде није тако чест, чешћи је „него у друга два говора јекавске Херцеговине“); 13) *чишйамо*/*чйшйамо*.

У овој истој књ. објављена је и монографија Берислава М. Николића *Сремски говор* (стр. 201—412). На стр. 214—216. аутор је сам изнео основне особине овога говора. Наводим ове акцентске: а) четвороакценатска система млађих новоштокавских говора; б) у извесном броју категорија скраћују се Даничићеве неакцентоване дужине (више на истоку него на западу); в) постоји извешан број неакцентованих дужина којих нема код Даничића; г) И = *крѹшкама* (*крѹшкама*) — З = *крѹшкама* (*крѹшкѹма*); д) *мѣнѣ* — *нѹз мене* — *мѣни* — *о мѣни* (на З и: *мѣне* — *од мене*). У вези са гласовним појавама најважније је истаћи екавску замену јата с познатим шумад.-војвођ. икавизмима, при чему је на И *сѣјайи*, а на З *сйјайи*.

У књ. XV штампана је монографија Митра Б. Пешикана *Сйароцрногорски средњокайѹнски и љшански говори* (стр. I—XII + 1—294). После прегледа литературе, претходних напомена и Увода, аутор обрађује акцентске, гласовне, обличке и синтаксичке особине. На крају рада налазе се два прилога: у првом су текстови а у другом регистар речи и акценатски речник. Може се дати ова основна формула *акцѣниѹаѹијског* типа овога говора: *вѹда*, *конѹц*, *ногйца*, *свйла* (али *Пѣрѹ*), *бйрѹй*, *Дрѹѹвић*, *јѣднѣ*, *јѹнѹк*, *ћѣвѹјка*, *свйлѣ*, *главѹм, *зѹклѣйѹва*. У вези са гласовним појавама треба рећи двоје: а) место полугласника долази *а*; б) основни рефлекс за дуго јат је *ије* а за кратко *је*; *р* + *б* > *р* + *е* (једино је у Парцима забележено *сйдрѣишина* и *сйарѣишнйиво*); *б* + *о*, *ј* > *и* + *о*, *ј* (али: *сѣјѹй*); *биљег* и д.

Данило Барјактаревић у својој монографији *Новојазарско-сјенички говори* (СДЗБ XVI, стр. 1—178) поделио је ову го-

неакцентоване дужине; ђ) јављају се дужине којих нема у Даничића; е) *мене* — *кдд мене* — *мени* — *о мени* (на западу и: *мене* — *мени* — *на мени*). У вези са гласовним појавама ваља истаћи екавску замену јата с икавизмима познатим у шумад.-војвођ. дијал., с тим што је на југозападу *сијаши* (*сејаши*) а на осталом делу мачванске територије *сејаши*.

Књ. XVII доноси монографију Душана Јовића *Трстенички говор* (стр. IX — XVI + 1—240). Овај говор заузима средишњи део косовско-ресавског дијалекта. Аутор трстенички говор дели у две зоне. У прву зону убраја села Велику Дренову, Медвеђу и Мијајловац; у другу: Тоболац и Велуће. Као трећу зону аутор сматра говор од Врњачке Бање ка Краљеву, али тај говор не обрађује детаљно у раду. Може се овако схематски приказати разлика међу зонама у вези са јатом. I зона: *нисам*; комп. *сишари* (*сишари*); II зона: *нисам/несам*; комп. *сишари* ређи него у првој зони. Акценџуацијски тип: *зџмља* [спорад.: *седџ*, сантхи: *жџна* = *йойй га*], *дџац* [спорад.: *овџм*], *косиџа*, *миџе* [спорад.: *гџди*, сантхи: *сиџс се*], *наџод* [сантхи: *дџџан ми*], *сџднџа* [*Недџљкдџић* = *Недџљковић*], *женџ* = *одџо*, *Јовџн* = *йечџм*, *йрегџдим*, *гџлџе* (*гџлџе*), *зџклџн* = *гџлџџм* (*вџчџм*), *зџгџзџџмо*. У вези са гласовима истакнимо још отвореност кратких *о* и *е*.

У овој књ. Зборника друга по реду је монографија Асима Пеца и Бранислава Милановића *Ресавски говор* (стр. 241—366). Акценџуацијски тип овога говора може се овако представити: *сџло* [спорад.: *џакџ*, сантхи: *дџи га* = *џакџ је*], *дџац* [спорад.: *каки-гџђ*], *оџиџили*, *дџиџе* [сантхи: *џџклџ су га*], *виџаџи* [спорад.: *гџгџђ*], *йџлџиџо* (*ранили*), *леџџи* = *йџџо*, *младџић* = *овџм*, *девџјке*, *зџџрџсе* = *џџна*, *џлџе* = *йџџџџм* — *џџџџџм*, *рџсџџџнџу*. У вези са замењом јата, поред опште констатације да је ово екавски терен, истиче се: а) *нисам*, б) *сишари* (*сишари*), в) *гџџе*. Констатована је отвореност вокала *е*.

У истој књизи објављена је и монографија Берислава М. Николића *Тршишки говор* (стр. 367—474). На стр. 377—379 аутор је навео основне одлике данашњег тршишког говора. И овде је најпотребније показати најважније акценџајске особине: а) четвороакценатска система млађих новоштокавских говора; б) нема кановачког дуљења; в) добро се чува мелодичност сва четири акцента и неакцентоване дужине; г) преношење акцента на проклитику углавном се, бар код именница, креће у оквиру Вуковог и Даничићевог стандарда; д) нису очуване све Вукове и Даничићеве неакцентоване дужине, мада се оне у Тршићу боље чувају него у Мачви; ђ) јављају се извесне дужине којих нема код Вука и Даничића, али нема дужина типа: *крџџџџџа* — *гџнџџџџи*,

иддāи, *мислии* — *гдрāv*, *киињаси*; е) у лок. синг. им. ср. р. не помера се акц. према крају; ж) *дугмеи*; з) нема појава типа *вдсео* — *весела* — *вдсело* ни *ндв* — *ндво* — *ндви*; и) *ндви*, *мекѝ*, *љуиѝ*, *идзнѝ*; ј) *мѝнѝ* — *кдд мене*: *мѝни* — *о мѝни*; к) нема акц. т.: *идчео* — *иочѝла* — *идчѝло* и *идчѝи* — *иочѝша* — *идчѝшо*; л) *иечѝмо* — *чиѝамо* — *чувају*. У вези с јатом најважније су ове појаве: а) слободна мешавина екавизма и ијекавизма; б) *нисам* — *сидарији* — *жѝни*, *мѝни*, — *дѝи*; в) узајамни утицај префикса *иѝре-* и *иѝри-*; г) најновије јотованье захватило је само: *л*, *н*, *д* и *ш*.

У књ. XVIII штампана је монографија Берислава М. Николића *Колубарски говор* (стр. 1—71). На стр. 7—8 аутор је сам изнео основне особине овога говора. Од акценатских треба истаћи: а) четвороакценатску систему млађих новоштокавских говора; б) непознавање кановачког дуљења; в) преношење акц. на проклитику као живу појаву, мада има и примера с непренесеним акц.; г) нису очуване све Даничићеве неакцентоване дужине; д) постоје дужине т.: *крѝшкѝа* — *гдрāv*, *киињаси* — *гѝнѝи*, *иддāи*, *мислии* — мада не све на целој територији; ђ) у лок. јдн. им. ср. р. не помера се акц. према крају; е) *увѝи*; ж) нема акценатских појава т.: *вдсео* — *весела* — *вдсело* ни *ндв* — *ндво* — *ндви*; з) *ндви*, *мекѝ*, *љуиѝ*, *идснѝ*; и) *мѝнѝ* — *кдд мене* — *мѝни* — *о мѝни*; ј) нема акценатских појава т.: *идчео* — *иочѝла* — *идчѝло* ни *идчѝи* — *иочѝша* — *идчѝшо*; к) *иечѝмо*, *имѝмо* — *сѝрѝмају*. У вези с јатом треба истаћи: а) екавска замена јата шумад. — војвођ. т., с трговима ијекавизма; б) нарочито у Бранковини, особито у говору старијих жена које су се мало кретале из села, на месту јата може се чути глас између *е* и *и*; в) узајамни утицај префикса *иѝре-* и *иѝри-*; г) спорадично *ники* (м. *нѝки*).

У овој књизи објављена је и монографија Луке Вујовића *Мрковићки дијалекат* (с крашким осврћом на сусједне говоре). Када је реч о акценѝу овог, како аутор каже, најархаичнијег црногорског говора, можемо овако представити његов акцентуацијски тип: *вдда* [али *минѝ* према *минѝк*], *чобдн*, *чобдѝна*, *гѝждо*, *билѝи*, *Бајракишарѝи*, *здеу* = *зовѝ* [али увек *жѝне* према *жѝна*], *букаѝи* [али увек *жѝном* према *жѝна*], *иѝрозѝну*, *оѝѝчу*, *илѝвим* [*Јадрѝнка]. Посебно треба истаћи да су у мрковићком говору скраћене све неакцентоване дужине. У вези са гласовима треба свакако истаћи: а) да место полугласника долази отворено *е*; б) да је данашњи изговор дугога јата претежно екавски („У 74 ријечи с дугим јатом јављају се чисте екавске варијанте 1300 пута, а чисте ијекавске — око 150 пута“); в) лабијализацију дугога *а*; г) дифтонгизацију вокала *е* и *о* под дугим силазним акцентом.

Институту и рађена, и објављена под истом редакцијом са осталим дијалектолошким студијама. Али стицајем околности, управо због велике цене коју је захтевао изузетан број посебних штампарских знакова, Институт је није могао штампати, него је то учинила Академија и објавила ју је као књигу 21. Одељења литературе и језика (Посебна издања САНУ, књ. CDXXV, Београд 1968, стр. 1—248), показавши тиме колико води бригу о извршавању програмâ, посебно Института за српскохрватски језик, и после његова издавања у посебну установу са самосталним финансирањем.

Берислав М. Николић

Јужнословенски филолог

Како се из напред датог приказа проф. М. Стевановића може видети, *Јужнословенски филолог* је са XXIV књигом (1959—1960) био у петој деценији једнако богат и једнако занимљив у обради научних питања словенске филологије и лингвистике, којима се у току целог тог времена бавио. Носећи на својим корицама уредничко име *Александра Белића*, који је те, 1960. године преминуо, овај број Јужнословенског филолога великим делом је своме дугогодишњем уреднику и посвећен. Прво — продубљеним биографским приказом из пера проф. М. Павловића *Дело Александра Белића*, затим лингвистичком студијом проф. М. Стевановића *Осврт на Белићево учење о језику и*, најзад, *Библиографијом радова професора Александра Белића*, коју је саставила И. Грицкат.

Ова књига, даље, објављује низ расправа из своје пажљиво неговане тематике, усмерене на решавање актуелних проблема словенске, па и шире лингвистичке области. Тако она представља даљи степен у већ обезбеђеном научном континуитету, који се — са захтевима науке — богати и методама усмеравања тематике, до којега изразито долази у наредном периоду.

Када је после смрти Александра Белића, прво од председништва Српске академије наука именован за директора Института, и после од колектива Института неколико пута биран на ту дужност, проф. М. Стевановић је, такође од стране Уређивачког одбора, изабран и за главног уредника Филолога. Од тада, тј. од 1961. године у уредништву часописа остао је само по један члан из Загреба, Љубљане и Скопља (књ. XXV), а од 1963—1964, тј. од наредне, књ. XXVI, овај одбор је проширен

млађим научним радницима Б. Николићем, А. Пецом и М. Пешиканом.

И овај дванаестогодишњи период излагања Јужнословенског филолога, у којем се до ове постјубиларне године институције која га издаје појављује у укупно шест књига (XXV—XXX), од којих свака осим две наведене у по две позамашне свеске, испуњен је, у његовој доброј традицији, пажљиво одабраном и усмереном, актуелном тематиком. Тако, књига XXV (1961—1962), спремна за V славистички конгрес у Софији, посвећује свој простор још нерасветљеним питањима *синтаксе* (расправама М. Стевановића, И. Грицкат, М. Ивић и др.), *историје језика* (расправама М. Павловића, Р. Коларича, И. Грицкат и др.), *фонологије и фонетике* словенских језика (расправама П. Ивића, М. Пешикана, А. Пеца, Б. М. Николића), *дијалектологије* (прилозима А. Пеца и Р. Флоре) и др. А посвећен Вуку Ст. Караџићу, о 100-годишњици његове смрти, Јужнословенски филолог књ. XXVI/1—2 (1963—1964) окупио је седамнаест аутора, који су на 517 страна вишестрано обрадили многе аспекте Вуковог језика (И. Грицкат, О. Цвијић, Д. Гортан-Премк, П. Сладојевић), Вуковог стила (М. Павловић), односа Вуковог језика према другим језичким системима, дијакроно и синхроно (М. Стевановић, Б. М. Николић, М. Пешикан, А. Пецо, А. Младеновић, Ф. Матијасић, И. Стевовић) и Вукове активности у појединим областима језичке науке (Л. Вујовић, Зв. Павловић-Стаменковић).

Прве две свеске књ. XXVII (1966—1967) доносе студије које припадају, углавном, трима областима науке о словенским језицима: компаративистици, дијалектологији и науци о савременом књижевном језику. Ту су обимније расправе Р. Бошковића, М. Павловића, М. Пешикана, А. Пеца, М. Стевановића, И. Грицкат и других. Поред упитника за испитивање акцента Б. М. Николића, свеска 1—2 доноси и једну докторску дисертацију (Св. Николића *Notina agentis у сџарословенском језику*), док друге две свеске 3—4 (1968—1969) доносе већу студију Д. Јовића *О језику „Закона о рудницима“ Десиоша Сџефана Лазаревића*, као и редовне прилоге у одељцима Критика, Хроника, и наравно, Библиографију за 1964. и 1965. годину.

Јужнословенски филолог књ. XXVIII/1—2 (1969) продужује своју фундаменталну и општелингвистичку научну оријентацију у обради проблема из области славистике, посебно у расправама И. Грицкат, М. Павловића, М. Стевановића. Али је, природно, и у овој књизи заступљена и тематика специфична за овај терен: о питањима штокавске акцентуације (М. Пешикан, Б. М. Николић),

о јотовањима на српскохрватском терену (А. Пецо), о питањима балканистичке миксоглотије, са специфичним обрадама језичких контакта (М. Павловић). А продужујући традицију објављивања докторских дисертација, у овом свескама ЈФ објављује прве делове две монографије: О. Ристић (*Лексичко-семантичке одлике њворбе именица у неких српских и хрвајских романџичарских њесника*) и Е. Фекете (*Облик, значење и уџошреба одређеног и неодређеног њридевског вода у српскохрвајском језику*), чији су други делови штампани у св. 3—4 (1970), одн. у св. 3—4 (1973) књиге ХХХ, које — наравно — садрже и редовне одељке Критика, Хроника и Библиографија (ХХVIII/3—4 за 1967. и 1968, а ХХIX/3—4 за 1969. и 1970. годину).

Јужнословенски филолог књ. ХХIX/1—2 (1972) као и раније, доноси расправе и чланке усмерене у правцу општелингвистичке проблематике, миксоглотије, и дијахроне и синхроне, али и низ расправа посвећених и посебним питањима (синтаксе савременог српскохрватског језика, историје, писма, акцената народних говора и сл.). Као сарадници јављају се М. Павловић, Д. Јовић, М. Стевановић, М. Пешикан, И. Грицкат, А. Пецо, П. Правица, П. А. Дмитријев, Б. М. Николић и други).

Године 1973, које се навршило пуних 60 година од прве његове појаве, ЈФ носи обележје доследног континуитета научне мисли коју је, како смо видели, развијао током целог свога излажења. У овој, 1973. години, књигом ХХХ обележен је и један јубилеј, који је и природним стицајем и научним заслугама у тесној вези са Филологом. То је 70-годишњица живота дугогодишњег његовог сарадника и сада главног уредника његовог, проф. Михаила Стевановића. Ова књига Јужнословенског филолога, под уредништвом М. Павловића, Р. Бошковића и М. Пешикана, и сама јубиларна, посвећена је овоме заслужном југословенском лингвисти. Под називом *Studia linguistica in honorem Michaelis Stevanović*, на 634 своје странице, Јужнословенски филолог ХХХ/1—2 (1973) окупио је 67 имена познатих страних и југословенских лингвиста — слависта поштовалаца, пријатеља, колега и ученика проф. Михаила Стевановића, са исто толико научно актуелних расправа. Уз ове радове, који дотичу готово све области словенске лингвистике, књ. ХХХ доноси и уводни чланак *Уз јубилеј ѡрофесора Михаила Сџевановића и Библиографију радова ѡрофесора Михаила Сџевановића*.

Библиоџека Јужнословенског филолога. — Иако су, како смо видели, и раније у Јужнословенском филологу објављивани поједини опсежнији радови, они су обично објављивани у по двама

узаstopним књигама, па је уредништво Филолога стало на гледиште да се то убудуће не чини, из два разлога: прво, да се у часопису омогући објављивање већег броја краћих студија и расправа и, друго, да се осигура посебно објављивање већих монографија у целини. Зато је уредништво предложило колективу Института да покрене Библиотеку Јужнословенског филолога, у којој ће се такви радови објављивати. И у овој су библиотеци, под редакцијом проф. М. Стевановића, у последње четири године објављене студије: Б. М. Николића, *Основи млађе новошћокавске акценџуације* (1970), Д. Гортан-Премк, *Акузаџивне синџагме без џредлога у срџскохрвајском језику* (1971), Т. Батистић, *Локаџив у савременом срџскохрвајском књџжевном језику* (1972), Ж. Станојчића, *Синџакса језика Лазе К. Лазаревића I* (1973). А ове су године дати у штампу и Д. Игњатовић, *Језик шџамџаних дела Јеролима Филиџовића, франџевачког џисца XVIII века и Јџ. Поповића, Ред речи у савременом срџскохрвајском књџжевном језику*.

И тако се овим студијама употпуњава доста богата слика публикаџија Института у којима се огледа рад на науци о српскохрватском језику београдских стручњака, сарадника двеју београдских лингвистичких установа — Одсека за јужнословенке језике и општу лингвистику Филолошког факултета и Института за српскохрватски језик

Ж. Станојчић

Наш језик

Год. 1960, после смрти оснивача и дотадашњег уредника *Нашег језика* А. Белића, за одговорног уредника овог часописа чланови редакџије су изабрали проф. Михаила Стевановића.

Као и раније, *Наш језик* је остао часопис намењен пре свега неговању језичке културе. Стога је највећи број прилога и даље посвећиван питањима која се тичу чистоте и правилности нашег књџжевног језика, његовог правописа, орџоепије итд. А свако ко је заинтересован за исправност и лепоту језичког израза могао је да нађе многобројна упутства и објашњења како у расправама и чланцима, тако и у рубрици „Језичке поуке“, у којој се на конкретним примерима узетим из књџжевних дела, дневне штампе и свакодневног језика не само указивало на језичке неправилности и стилске рогобатности него су давана и потребна објашњења и тумачења, као и решења која одговарају нормама и природи нашег књџжевног језика.

Није био занемарен ни други део програма „Нашег језика“ — проучавање актуелних питања књижевнојезичке проблематике. „Наш језик“ је, наиме, обилаовао прилозима у којима се шире и исцрпније расправљало о различитим питањима књижевног језика, при чему су, поред разматрања нормативне стране, пружани и описи и интерпретације језичких чињеница и језичких система. Мада намењени пре свега стручњацима, ови прилози су веома корисни и за све љубитеље лепоте језика пошто је научна обрада појединих граматичких проблема неопходан услов за правилно сагледавање књижевнојезичке норме.

У развијању оба ова смера делатности „Нашег језика“ изузетно значајан удео има његов уредник проф. М. Стевановић: не само да је тешко наћи свеску послератне серије овог часописа у којој нема бар једног његовог прилога него је он био и најревноснији сарадник рубрике „Језичке поуке“. Тако је М. Стевановић и као уредник и као сарадник стално давао пример како ће се допринети да „Наш језик“ успешно оствари свој главни задатак — подизање и ширење културе језичког израза.

Љ. Пойовић

О сјалној рубрици „Језичке поуке“ у Нашем језику

Једна од рубрика у нашем часопису која је током целог издажења пунила његове странице и која ни данас није изгубила ни од свога значаја ни од своје актуелности јесте рубрика *Језичке поуке*. Још од самог почетка ондашње уредништво часописа, на челу са својим оснивачем проф. Александром Белићем, полазећи од врло демократских принципа, поставило је себи, између осталог, и задатак да књижевни језик тога времена, а то су већ поодмакле године после првог светског рата, што више приближи читаоцу. За ту своју намеру Уредништво је изабрало врло срећно решење. Позвало је читаоце на директну сарадњу, и у циљу такве сарадње отворило две рубрике: прву већ поменути рубрику *Језичке поуке*, која се, како смо напоменули са краћим прекидом одржала и данас, и другу, *Наша јошња*, знатно краћег века.

Начин на који је редакција замислила да оствари овакав контакт са читаоцима и љубитељима културе нашег језика објавила је већ у првом броју прве књиге. На стр. 28. изашао је позив са упутствима за сарадњу, чији један део овде преносимо: „За овај одељак (тј. рубрику *Језичке поуке*) сарадници овог часописа слаће језичке грешке где их нађу у текућој књижевности, са тачном

ознаком књиге, часописа или дневног листа, али ће обрађивачи тих бележака саопштавати на овом месту само грешке, кад је потребно и у самом наводу, али неће помињати књигу, ни часопис или дневни лист у којима је грешка забележена, ни лице од којег је потекла. За редакцију је главно да се грешка поправи и да у том правцу свако нађе овде поуке“.

Читаоци-љубитељи негованог књижевног језика слаће, дакле, уредништву неправилности и грешке које сапазе у писаном тексту. Уредништво, односно стални стручни сарадници часописа, даваће директне одговоре и објашњења, кратко и садржајно, за сваки цитирани случај, указујући и позивајући се обично на одређену фонетску, морфолошку, синтаксичку, лексичку, стилску, правописну или коју другу граматичку законитост или правило.

Одзив није био мали. Само у првој књизи старе серије било је 216 одговора. Поједини међу тим одговорима у првој књизи (а тако је и у даљим) садржавали су по два, по три или више стручних образложења, јер су се, у ствари, односили на две, три грешке или више њих, садржаних у једној послатој реченици. А то, у суштини повећава број уочених неправилности за које су читаоци — сарадници нашли за потребно да се на њих укаже и о њима продискутује.

Тако је настала и у том се правцу развијала рубрика *Језичке поуке*. Она је и у старој, предратној серији и у новој, послератној, заузимала најмање по три странице, а некада и свих десет. Нова серија доноси процентуално мањи број поука, али су образложења и тумачења дата опширније, и документованије. Поуке достављају, исправљају и тумаче стални стручни сарадници часописа. Неке од њих, по начину третирања проблема и по акрибији са којом су писане, ни мало не изостају од чланака објављених у истом часопису.

Рубрика *Наша јошша* била је сличног карактера. Читалац би послао питање — а чланови уредништва би одговарали на исти начин, кратко и садржајно као што су то чинили и у рубрици *Језичких поука*. У послератној серији *Наша јошша* више није излазила, али то никако не значи да је интерес за постављање питања опао. Институту за српскохрватски језик, као покретачу часописа, готово се свакодневно обраћају појединци, редакције, установе и др. телефоном, тражећи одговоре и објашњења у вези са овим или оним језичким проблемом.

Овакав начин савлађивања језичких норми, тј. начин да се указује директно на грешке, имао је онда, као што има и данас, посебан значај. Стара је и одавно проверена истина да се на греш-

кама најбоље учи. Моћи уочити грешку не значи само добро познавати теорију него и умети је применити у пракси. Само познавање теорије, односно искључиво теоријско знање остаје изоловано, пасивно — а то често значи и неупотребљиво — ако се не може или не уме применити на фактима. Најбоље и најјаче су савладане оне теорије, она знања, која у суочењу са конкретним, са праксом — могу одмах да асоцирају одговарајуће решење и дају конкретан одговор. У уџбеницима, приручницима и сл. не могу се, наравно, наћи одговори на сва конкретна питања. Конкретност одговора губи се ту у општости теорије а конкретност се илуструје углавном са неколико примера. Језичке поуке, међутим, онакве како су обрађене у нашој рубрици, са својим конкретним и бројним примерима грешака и одговарајућим, непосредно датим исправкама допуњују и, да кажемо, „конкретизују“ теорију. А то онда значи да представљају одличан начин за примену и савлађивање језичких норми уопште.

Обавештењима, саветима, исправкама који су дати језичким поукама заступљене су не само све области граматике (фонетика, акценти, морфологија, синтакса, лексика, стил) него и више од тога. Наиме, није мали број информација и исправака дат у кориговању неспретно склопљених реченица или реченица чије значење допушта двосмисленост или сутерира тумачење друкчије од оног које се хтело исказати. Указано је, такође на конкретним примерима, на који начин положај зареза у реченици мења њен смисао, како се променом места појединих одредби или променом места субјекатских или предикатских додатака или уметнутих реченица доприноси јасноћи и прецизности изражавања или пак, та јасноћа и прецизност кваре, итд. Цео низ корисних упутстава и детаља, које, напоменули смо, не региструју класични уџбеници, наћи ће се овде, у богатом инвентару ове рубрике. И, нема никакве сумње, они ће сигурно не само добро користити наставницима матерњег језика у школама, лекторима, редакторима и сличним стручњацима него ће, уверени смо, изоштравати језичко осећање и других читалаца и код свих утицати на развијање смисла за лепо изражавање и лепо написану реч.

Морамо, кад је реч о нормативностима на које упућују наше Језичке поуке, напоменути још један битан факат. Од времена када је изишао први број нашег часописа прошло је више од 40 година. Настала су нова времена. Нови друштвени поредак унео је шири, демократскија схватања у третирању књижевних норми. Критеријуми су постали шири, толерантнији. Оно што је некад можда сматрано дијалектизмом, варваризмом, неуспелом кованицом, неправилним обликом и сл., данас је добило статус књи-

жевног и нормативног, и то не само из сад поменутих разлога. Нови облици, нове фонетске алтернације, синтаксички обрти, новосаграђене или новопримљене речи имају свој развојни пут. Новине, које су у природи свих језика, никад не освајају одмах и никад целу језичку територију одједанпут. А када неку од тих иновација, фонетску, морфолошку, лексичку или другу, прихвати већина говорних представника, онда она постаје литерарна црта, без обзира на то да ли је према језичким законима при првој појави „правилна“ или „неправилна.“ Иако је период од око 40 година кратак да би се могао пратити и констатовати овакав развој језичких елемената, ипак се нешто од овакве промене нормативног статуса појединих израза, речи и облика може јасно разабрати и у богатој ризници факата које ова рубрика доноси. Дешава се, наиме, да остајемо данас изненађени за неку од језичких црта и за неку реч које су у нашем језичком осећању сасвим блиске, видимо да су их некад језички стручњаци третирали као некњижевне, односно као дијалектизме, варваризме и сл.

С обзиром на ограниченост простора, у немогућности смо да овде дамо више дискусије и непосредних података о конкретним обавештењима, сугестијама и саветима које доноси наша рубрика. Ипак, надамо се да ће и ово неколико напомена корисно послужити да читаоци освеже утиске о овој рубрици, која је, нема сумње, имала и има важну улогу у развијању језичке културе и смисла за лепо изражавање.

Душанка Игњатовић